

[Home](#) [Onderwerpen](#) [⚡ Populair](#) [Bio's](#) [Boeken](#) [Nieuws](#)

Hélène Dutrieu, de onversaagde 'menselijke pijn'

Auteur: **Eliane Van den Ende** · Laatste update: 19 augustus 2023 ·
9 minuten leestijd

Hélène Dutrieu tijdens een 'vlucht' per fiets - Beeld: Archief
Gunter Segers

Schoenmaat 35, 45 kilo, amper anderhalve meter: één brok durf, moed, koppigheid, doorzettingsvermogen, vermetelheid, wilskracht... Hélène Dutrieu (1877-1961), een Belgische sportvrouw die bakens verlegde: wielrenster, wereldkampioene, mogelijks de

Lees een willekeurig artikel

25 laatste berichten

Steun ons werk

*Honderden historici
brachten hun kennis al
in.*

i [Overzicht van auteurs op Historiek](#)

Ook interessant

Allereerste Belgische wielervedstrijd werd in 1868 verreden

Briek Schotte, de laatste echte 'Flandrien'

Op de fiets – Hoe lang fietst Nederland al?

Uitgelicht

allereerste vrouwelijke pilote,
autoracester, actrice, model,
zakenvrouw... Waarom is die
wonderbaarlijke waaghals zo
ongekend en wanneer komt er
eindelijk een film?

*“Met haar onschuldige ogen en timide
stem lijkt ze eerder voorbestemd om in het
klooster te stappen.”*

Zo wordt de veertienjarige Hélène Dutrieu door de
Cycliste-Club Lillois omschreven. Het zal hen zuur
opbreken want amper een jaar later – in 1892 –
wint ze haar eerste wielervedstrijd.

**Mileva Marić, de vrouw die
Einstein 'zijn'
relativiteitstheorie 'schonk'**

Meer leestips

Verras mij!

Ervaar De Kunst Van Banksy

The World of Banksy **Op**

Hélène Dutrieu als trotse fietskampioen – Beeld: Archief Gunter Segers

Vrouwelijke talenten, voorloopsters en hemelbestormsters werden meer dan eens totaal genegeerd of uit de geschiedenis gewist. Vanuit die verontwaardiging en bewondering voor vrouwelijke prestaties speurde Gunter Segers jarenlang in alle mogelijke, internationale archieven naar getuigenissen over die merkwaardige vrouw en schreef een allereerste, doorwrochte monografie Hélène Dutrieu, de vrouw die door de Olympia vloog.

Haar vader Florent, een legerofficier uit Doornik, verwacht van Hélène dat ze 'snit en naad' zal volgen, een respectabele man zal ontmoeten en een gezapig leven als huisvrouw ondergaat. Haar broer die in de voetsporen van vader zou moeten treden, is gepassioneerd door de nieuwe, alsmaar

populairder sport: fietsen. De jonge Hélène begeleidt hem en wordt eveneens gebeten door de microbe. Haar noodgedwongen baan in een textielfabriek is saai en wielrennen is veel lucratiever.

Op mijn veertiende moest ik al mijn eigen boontjes doppen, meer zelfs, ik moest mijn ouders helpen nadat ze pech hadden gehad. Maar in plaats van te borduren of te naaien, zoals de meeste andere meisjes van mijn leeftijd, ging ik wielrennen. Ik volgde mijn oudere broer op zijn excursies en verbaasde hem met mijn uithoudingsvermogen en snelheid. Hij begreep niet waar ik die kracht vandaan haalde.

Hélène Dutrieu, een ster op de fiets – Beeld: Archief Gunter Segers

Emancipatie op de fiets

Maar fietsende vrouwen worden eind negentiende eeuw met een scheef oog bekeken. Fietsen is niet 'deugdzzaam voor een dame'. Vrouwen zijn er ook niet op gekleed: de eerbaarheid schrijft hun lagen én lagen rokken en onderrokken voor. Niet bepaald praktisch op een fiets. De Amerikaanse suffragette Susan B. Anthony was – net als meerdere Amerikaanse vrouwenrechtenstrijdsters – voor het vehikel gewonnen:

Ik denk dat de fiets meer betekend heeft voor de emancipatie van de vrouw dan eender wat ter wereld. Een vrouw op een

fiets staat voor mij symbool voor een onbelemmerde vrouw.

Uit

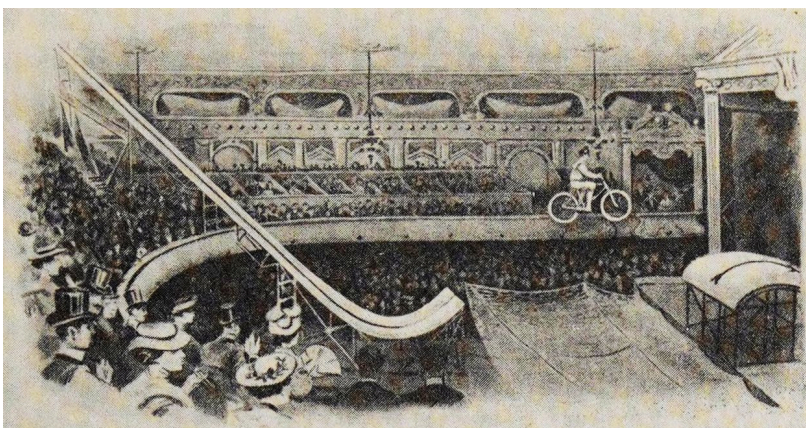

Hélène Dutrieu – Beeld: Archief Gunter Segers

Amerika waait de Bloomerbroek – genoemd naar de suffragette Amelia Bloomer – over. Maar bloezende harembroeken zijn niet geschikt voor sportprestaties. Hélène kiest voor een ruime pantalon. Damesbenen, zelfs aangekleed, waren in die preutse Victoriaanse tijd meer dan gewaagd. Is het verwonderlijk dat vrouwenwielrennen véél populairder was dan de exploten van mannelijke sporters? Het is spektakel in velerlei opzichten. Ook omdat Hélène ongekennde en verbazende prestaties neerzet. Amper een jaar na haar debuut doorbreekt ze in 1893 het record: ze rijdt 31,2 kilometer op 1 uur tijd. Ze wint wedstrijden en die zijn altijd in... velodrooms. Maar ze gaat ook de

concurrentie aan met een paard van de Britse stunter William Howell. Hélène is op de fiets sneller dan de (meerdere) paarden. Meer nog, ze dubbelt hen – tijdens de opgelegde 20 kilometer piste – meerdere malen.

Ik verbrak uurrecords en werd aangetrokken voor exhibities over heel Europa. In 1896 en 1897 werd ik telkens Wereldkampioene tijdens de snelheidskampioenschappen op de wielervedbaan in Oostende. Wanneer de fiets zijn aantrekkingskracht verloor, legde ik me toe op motor- en autoraces. Dat was echt sport en avontuur. We bereikten zelden de finish zonder accidenten of explosies.

Hélène Dutrieu als 'menselijke pijl' – Beeld: Archief Gunter Segers

De menselijke Pijl

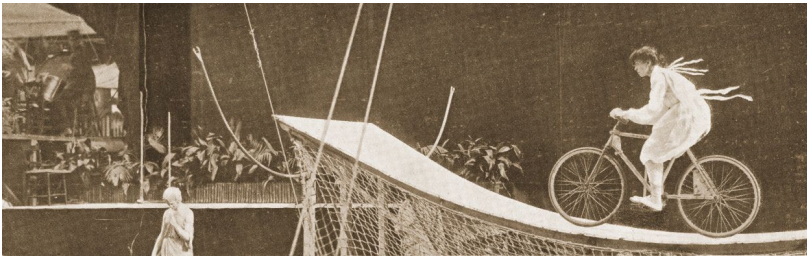
De euforie rond het wielrennen was geen lang leven beschoren en na een mislukte uitbating van een winkel *Chemiserie Dutrieu* in Rijsel keert Hélène naar Parijs voor een nieuwe waaghalzerij: *La Flèche Humaine*. Het idee om met de fiets van een hoge schans te razen en dan door het luchtledige te zoeven, pikt ze ergens op maar het volledige technische procédé, de naam, werkt ze met ingenieurs uit en neemt er een patent op. In een witte galajurk stapt ze op haar fiets op een loop van ongeveer 14 meter hoog en 38 meter lang. De snelheid waarmee ze naar beneden dendert, is ongeveer 67 kilometer per uur. De vaart van die afdaling stuwde haar meters door de lucht. Als een menselijke pijl. Om op een platform te landen.

“In het begin had ik hartkloppingen voor ik op de fiets stapte. Mijn handen trilden een beetje en het leek of iemand me de keel dichtsnoerde. Maar eens ik op de fiets zat, was dat allemaal weg. De enige gedachte die me blijft achtervolgen, is dat ik ‘goed moet proberen te landen’. Het lijkt allemaal zo snel te gaan, maar wanneer ik door de lucht vlieg, lijkt dat voor mij eindeloos lang, alsof de tijd trager vooruitgaat, alsof een seconde veel langer duurt.”

Hélène Dutrieu op weg naar de maan – Beeld: Archief Gunter Segers

Die stunt met internationaal succes, ook in de bekende Parijse spektakelzaal L'Olympia, was een halsbrekende toer. Elk detail moest bestudeerd en nageleefd worden. Haar *Saut de la Lune* (Sprong naar de Maan), waarbij het eindplatform de Maan symboliseerde, was nog gewaagder. Ze ruilde de fiets voor een moto en door een foute manoeuvre in Berlijn viel Hélène van 20 meter hoogte en kreeg het toestel op haar ranke lijf. Levensgevaarlijk gewond moet ze acht maanden in een ziekenhuis verblijven. Maar tijdens haar zware revalidatie denkt Hélène al aan nieuwe avonturen.

Hélène Dutrieu tijdens een van haar gewaagde acties – Beeld: Archief Gunter Segers

De eerste vrouwelijke vliegenierster

Door de lucht zoeven was voor Hélène een zalige sensatie en na een paar passages als bevallige actrice in Parijse theaters, dient zich een nieuwe uitdaging aan: vliegen met een machine!

La Demoiselle is een nieuw lichtgewicht vliegtuigje van de Braziliaanse uitvinder Alberto Santos-Dumont waarvoor de Usines Clément-Bayard nog testpiloten zoeken. Eigenlijk zijn dergelijke proefvliegtochtjes verdoken kamikazes want het fragiele vliegtuigje staat nog helemaal niet op punt. Hélène heeft geen vliegbrevet, geen enkele ervaring als pilote en weet zelfs niet hoe 'dat ding te besturen'. Een mecanicien legt haar uit:

Het is eenvoudig; om te stijgen, trek je aan de stuurtang; om te dalen, duw je ertegen. Maar hij had me niet verteld over de riem die over je schouders hing waarmee je de vleugels kon buigen of strekken, zo ging dat bij de eerste vliegtuigjes.

Hélène Dutrieu als vliegenier – Beeld: Archief Gunter Segers

De eerste vliegpoging van Mademoiselle Dutrieu werd op schamper gemompel van de toeschouwers onthaald. 'Een vrouw die dacht te kunnen vliegen'.

“ Mijn zelfrespect nam de bovenhand op mijn voorzichtigheid. Met meer durf dan verstand kroop ik in het frêle toestel. Ondanks mijn ongerustheid liet ik ostentatief de motor aanzetten. Blindelings begon ik wat aan de hendels te trekken, om te bluffen dat ik iets deed en om te bewijzen dat ik niet bang was. Ik wilde immers niet afgaan voor het talrijke publiek. Het gevolg van mijn handelingen was dat het toestel met een ferme ruk vooruitsprong [...] Radeloos trok ik met alle kracht die ik had aan de stang om te kunnen opstijgen. De Demoiselle ging sneller en sneller en plots... kwam het toestel van de grond en vloog ik! Ik ging de lucht in, een dertigtal meter boven de grond. Al snel kantelde het toestel zijlings. Het was onmogelijk om het weer recht te trekken. Ik zag me al overkop gaan en 'loopings' met een vliegtuig waren nog lang niet in de mode. Ik was doodsbang en dacht maar aan een ding: zo snel mogelijk weer naar beneden! Nerveus dat ik was! Met de woorden van de mecaniciens in het geheugen duwde ik op de hendel, en voorwaar:

het toestel daalde met een duizelingwekkende vaart.

Hélène Dutrieu vertelt over haar eerste ervaringen als pilote:

00:02

01:42

In kou, regen en wind

De landing is 'onzacht' maar gelukkig in een drassig stuk weiland. Het toestel is ernstig beschadigd maar Hélène komt er met de schrik vanaf. Dat is rond 1909 de start van een onversaagde vliegcarrière met test- maar ook demonstratievluchten in heel Europa. Hélène, de waaghals, verzorgt eveneens haar 'marketing'; ze is een elegante verschijning die zich een vrouwelijk pilotenkostuum met bont laat maken door een modehuis. Want de vliegtuigjes toen waren helemaal open modellen en het was bar koud.

“ Zelfs nu ik een ervaren pilote ben, blijft vliegen een nerveuze bedoening. Daarboven in de lucht zijn er zoveel onvoorspelbare factoren waar je beducht voor moet zijn. Plots opduikende mist, helse koude, mysterieuze en plotse turbulentie, of erger nog, mijn ergste nachtmerrie: geselende koude regen die recht in mijn gezicht blaast, zodat je je ogen amper kan openhouden. Vergeet niet dat ik open en bloot in dat vliegtuig zit, enkel beschermd met mijn muts, sjaal en wanten.

Hélène Dutrieu in 1911 tijdens een vlucht in Barcelona – Beeld: Archief Gunter Segers

In 1913 krijgt de Belgische Hélène het rode lintje van de Franse *Légion d'Honneur*. Op de vooravond van de Eerste Wereldoorlog zoekt het Franse leger testpiloten. Volgens het Franse Ministerie van Oorlog zijn vrouwen als vliegende proefkonijnen geschikter... omdat:

- Ten eerste: omdat de vrouw primitiever is dan de man.
- Ten tweede: haar zenuwen zijn niet zo kwetsbaar, en daarom is ze minder nerveus.
- Ten derde: ze voelt minder pijn dan de man.
- Ten vierde: ze heeft minder zuurstof nodig bij haar ademhaling.
- Ten vijfde: de boog van haar zicht is bijna het dubbele van de man.
- Ten zesde: ze heeft het vermogen van 'diffuse aandacht', wat de man gewoonlijk mist.
- Ten zevende: het soortelijk gewicht van de vrouw is minder dan dat van de man en de kleine verschillen in haar skeletstructuur geven haar een enorm voordeel in de lucht ten opzichte van haar zwaardere, compactere partner.
- Ten achtste: het niesgeluid van de vrouw is minder geweldig.

Plichtsbewust

Toch is het Franse leger niet happig om Hélène als verkenningspilote te laten vliegen. Zoals altijd dringt ze aan en als vrijwilliger vliegt ze in de heel vroege ochtend en late avond uit om Duitse oorlogsvliegtuigen te detecteren en met haar onbewapend toestel vlug terug te keren om de legerleiding van dreigend gevaar te verwittigen. Laconiek meldt ze:

Het was geen lachertje.

Hélène Dutrieu als vliegenier – Beeld: Archief Gunter Segers

Een Duits bewapend vliegtuig onderschept haar en probeert haar uit de lucht te halen. Hélène heeft wel genoeg vliegervaring om nipt te ontkomen maar ze besluit dat het genoeg is. Ze neemt de ambulancedienst voor haar rekening, redt zelfs zwaargewonde Duitse piloten en trekt als ambassadrice voor de Europese geallieerden naar Amerika om er steun te zoeken. Die Atlantische reizen zijn ook niet zonder eigenbelang want Hélène Dutrieu wordt distributeur van Amerikaanse auto's.

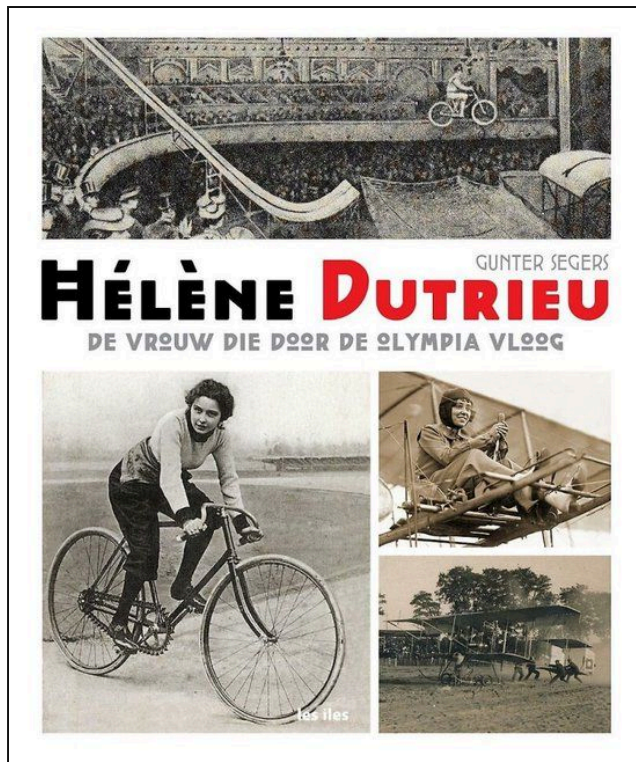
Na de oorlog ben ik dan ‘burgerlijk’ getrouwd. Ik opende een gezondheidscentrum en was voorzitter van sociale werken. Diep in mijn hart bleven echter de herinneringen aan die epische jaren, waar de mens voor het eerst vloog, wel hevig branden.

Hélène gaat inderdaad wat in de schaduw werken, maar ze beredert de administratie van haar echtgenoot-zakenman Pierre Mortier met wie ze al enkele jaren een liefdesverhouding had. Mortier, zakenman, eigenaar van de kranten *Gil Blas* en *Le Monde Illustré* en socialistisch politicus, was de man die Hélène uit de lucht had weten plukken maar ook dan vond ze een nieuwe uitdaging: journalistiek.

Hélène's verhaal ontraadselen, het was geen gemakkelijke klus:

Rechtstreekse afstammelingen zijn er niet, tijdgenoten al lang overleden en een persoonlijk archief (als dat ooit zou bestaan hebben) onvindbaar.

Helene Dutrieu. De vrouw die door de Olympia vloog – Gunter Segers

Aldus Gunter Segers die in zijn zeer toegankelijk boek ook de maatschappelijke en sociale omkadering niet veronachtzaamt en dat is essentieel. Het leert bijvoorbeeld dat fietsen van een elitaire en zeer dure vrijetijdsbesteding tot een volks vervoermiddel en ook amusement werd. Die populaire evenementswaarde heeft de fiets in België nooit verloren. Net zoals Hélène Dutrieu haar Belgische trots – maar ook niet haar zelfrelativering – nooit is kwijtgeraakt:

Hélène heeft er zelf voor gezorgd dat het quasi onmogelijk is om een hagiografie te maken. Haar eigen prestatie durfde ze wel eens te minimaliseren, een rol als feministisch rolmodel wees ze af en voor

*elk succes dat ze boekte, waren er dubbel
zoveel tegenslagen.*

~ Eliane van den ende

Historicus en cultuurjournalist

Website bij het boek: www.helenedutrieu.be

Boek: Helene Dutrieu. De vrouw die door de
Olympia vloog

OOK OP HISTORIEK:

Amélie Le Gall – 'De koningin van de fiets'

Mien, de Nederlandse wielrenster die niet mocht fietsen

ELIANE VAN DEN

LAATSTE

ENDE

BERICHTEN

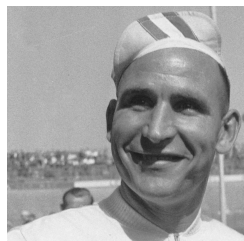
Eliane Van den Ende, historicus,
cultuurjournalist en autrice van de boeken
Karakterdames, verdoken
vrouwenverhalen en Zwans, humor als
Belgische identiteit. Over beide
onderwerpen is ze beschikbaar voor
lezingen: elianevede@hotmail.com -
www.zwans-zwanze.be

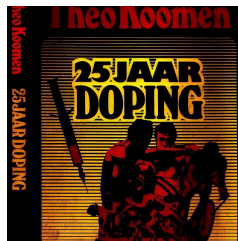
Uit dezelfde rubriek

De kermiskoers,
een kleine
geschiedenis

Wim van Est, de
eerste
Nederlander in
de gele trui

Theo Koomen
schreef in 1974
over

'vijfentwintig jaar doping'

Recent gepubliceerd

Lijst van winnaars van de Giro d'Italia (de Ronde van Italië)

Lijst van winnaars van de Amstel Gold Race (1966-2024)

Lijst met alle winnaars van Luik-Bastenaken-Luik (1892-2024)

Lijst met alle winnaars van Parijs-Roubaix (1896-2024)

Gerelateerde rubrieken:

[België](#) , [Boekbesprekingen](#) , [Historische vrouwen](#) ,

[Populair](#) , [Sportgeschiedenis](#) , [Wielrennen](#)

Gratis geschiedenismagazine

Ontvang, net als ruim 51.000 anderen, iedere week de gratis nieuwsbrief van Historiek:

Aanmelden

Populaire berichten uit ons archief

Losgeslagen dominees in de vroegmoderne tijd

Het Romeinse volk in infographics

De sage van het ‘Vrouwtje van Stavoren’

Koningin Wilhelmina gebruikte in de oorlog crystal meth

Ontheemden en vluchtelingen in na-oorlogs Europa (1945)

Waarom stilstaan bij de zwarte bladzijden uit de vaderlandse geschiedenis?

Herkomst van de komma

De ‘Daisy ad’, een controversieel verkiezingsfilmpje

 Meer leestips

Alle onderwerpen

 Willekeurig

bericht

Voorpagina

Bekijk een rubriek:

Adolf Hitler

Amerikaanse geschiedenis

Amsterdam

Archeologie

Azië

België

Biografieën

Boekbesprekingen

Boekfragmenten

Dieren Duitsland Eerste Wereldoorlog Engeland Eten en drinken Fotografie
Frankrijk Geneeskunde **Geschiedenisboeken** Griekenland Griekse mythologie
Historische achtergronden Historische vrouwen Jodenvervolging Koningshuis
Kunstgeschiedenis Literatuur Maritieme geschiedenis
Middeleeuwen Muziekgeschiedenis Nederlands-Indië / Indonesië Oudheid
Politieke geschiedenis Populair Religieuze geschiedenis
Romeinse Rijk Rusland Slavernij Spanje Sportgeschiedenis
Taalgeschiedenis Televisie Trivia **Tweede Wereldoorlog**
Vaderlandse geschiedenis Vorstenhuizen

Doorzoek ons archief...

Gratis wekelijkse nieuwsbrief

Uw-emailadres

Aanmelden

	Algemeen	Extra	Steun
"Geschiedenisverhalen gratis toegankelijk maken voor een breed publiek."	Over ons	Nieuwsbrief	Fout melden
	Colofon	Onderwerppagina	Doneren
	Adverteren	Geschiedenisboeken (site)	Meeschrijven
    	Privacy		Affiliate-link Bol
	Disclaimer		
	Informatie voor auteurs	Enne Koops (1978-2023)	
	Informatie voor uitgevers		
	Informatie voor scholieren		

© 2024 Historiek v.o.f. | Onafhankelijk particulier initiatief

♥ Maak ons werk mede mogelijk

Privacy- en cookie-instellingen

Beheerd door Google. Voldoet aan IAB TCF. CMP-ID: 300